

POMOLOGIA

Mirabellen en grootvruchtige mutanten van de mirabel

Mirabellen zijn kleine, meestal gele pruimen met een zeer zoete aromatische smaak. Bij ons komen ze al eeuwen lang in de teelt voor. Helaas vindt men tegenwoordig bij boomkwekers nog slechts een enkel ras. De andere zijn hier en daar nog bij een liefhebber of in collecties van oude fruitrassen te vinden. Enkele zijn mogelijk verdwenen.

Mirabellen zijn kleine ronde tot rondovale pruimen, meestal groengeel tot goudgeel met enige vlekjes. Ze hebben een zeer zoete aromatische smaak. Het vruchtvlees laat vaak niet los van de kleine pit (steen). In een bloemknop zitten meestal twee bloemen. De bloei is wit. De boom wordt 3 tot 6 m hoog. Het blad is min of meer elliptisch en heeft een gekartelde rand. Over het algemeen zijn de bomen erg vruchtbaar en goed gezond.

De mirabel behoort tot de soort *Prunus insititia*. Deze grote groep pruimen komt van nature in Europa en Azië voor. Ze heten in het Nederlands *kroosjes* of *kriekpruimen*. Niet te verwarren met de kerspruimen, die naam is op een heel andere groep pruimen van toepassing. Kroosjes worden in heel Europa ook wel in het wild gevonden, ze hebben bruine takken en vruchten die iets groter zijn dan de nauw verwante sleedoorn. Wilde kroosjes zijn blauwzwart en zoet, lang niet zo wrang als sleedoornbessen. Ze worden ook wel boerenblauwtjes genoemd.

Over de afkomst en naamgeving van de Mirabel bestaan verschillende veronderstellingen.

- De naam kan uit het Italiaans komen "Myrobolano" (uit het Grieks "myron" = "Parfum" en "balanos" = Eikel).
- Ook kan het een verbastering zijn van het Latijnse "mirabilis" (fraaie aanblik).
- In de stad Mirabeau, in het Latijns - mirabella - zou de eerste mirabellenboom geplant zijn, maar welke stad bedoeld is niet duidelijk. Er zijn in Frankrijk twee plaatsen met die naam.
- In de 15e eeuw zou hertog René d'Anjou de Mirabel tijdens de 5e Ridderkruistocht mee hebben gebracht en in de omgeving van de hoofdstad van Lotharingen, Metz, bomen hebben geplant
- De hertog de Guise zou aan Karel de Vijfde (1500-1558) pitten van de mirabel heeft geschonken.
- Ook kan ze zijn vernoemd zijn naar een schepen (soort van wethouder) uit Metz, die Mirabel heette.

Mirabellen kunnen uit het zaaien van pitten redelijk soort-echt terug komen, maar ze kruisen gemakkelijk met sleedoorn, waardoor de zoete smaak en het aroma verloren kunnen gaan. Wil men ze soortecht telen, dan dienen ze te worden opgeënt.

Er zijn meer kleine gele tot groengele pruimen, die verward kunnen worden met de "echte" mirabel. Deze worden daarom hier ook beschreven. Verder zijn er zijn ook enkele kleine gekleurde pruimen die mirabel worden genoemd

Gebruik van mirabellen

Mirabellen zijn zeer zoet en heerlijk als dessertvruchten. Drie kwart wordt verwerkt tot sap, jam, geleï, compote en brandewijn, dit o.a. omdat de oogsten overvloedig zijn en de vruchten maar kort te bewaren zijn. Het fijne aroma blijft bovendien bewaard als ze verwerkt worden.

Het Franse Lorraine (Lotharingen) is het centrum van de mirabellenindustrie. Jaarlijks komt hier ongeveer 15.000 ton mirabellen vandaan, 80% van de wereldproductie.

De voornaamste geteelde variëteiten van de Mirabelle de Lorraine zijn de Mirabelle de Metz en de Mirabelle de Nancy. De eerste is erg klein en daardoor meer geschikt voor verwerking, de tweede is wat groter en ook als dessertvrucht goed geschikt. Een kleine 20% van de oogst wordt verwerkt tot een kristalhelder brandewijn, die Mirabelle de Lorraine wordt genoemd.

Gedestilleerde producten van de Lotharinger Mirabellen hebben sinds 1999 een Europees beschermde status als regionaal product, aangeduid door een etiket, dat aangeeft

dat het voor 100% een natuurproduct zonder conserveringsstoffen betreft. In Metz wordt uit Mirabellenextract, huidcrèmes vervaardigd, met de naam *Idyllique*.

Mirabellenoogst in Frankrijk, de pruimpjes worden er af geschud en opgevangen op kleden

Mirabellenvariëteiten en grootvruchtige mutanten

Onderstaande variëteiten zijn ooit in het verleden in ons land geteeld. Soorten als Gipsy, Golden Sphere, Mirabelle Dorée, Mirabelle de Mesnil, die hier nooit in de handel zijn geweest, blijven buiten beschouwing. Slechts een enkele mirabel wordt incidenteel nog door kwekers aangeboden. In de catalogi vindt men slechts Mirabelle de Nancy, Mirabelle de Metz, Prune de Prince en de mirabelachtige Wichters. Sinds enkele jaren zijn ook enkele moderne rassen als Bellamira en Miragrande op de markt gekomen. Ze zijn groter, maar missen het rijke mirabelaroma.

Bellamira

Moderne mirabel gewonnen in 1994 in Geisenheim: kruising van Cacak's Vroege x 'Mirabelle de Nancy'. Tamelijk grote goudgele ronde vrucht met aan de zonzijde rode puntjes. Goudgeel, vast, sappig en zeer smakelijk vruchtvlees, maar het typische mirabelaroma van de Mirabelle de Nancy ontbreekt. De steen laat los. Middelsterk groeiende boom. Draagt snel en overvloedig. Beurtjaargevoelig. September. Dessert en keuken.

Belsiana

Oude mirabel, mogelijk afkomstig uit Noord-Afrika. In 1878 door keizer M.G. Luizet geïntroduceerd in Frankrijk. Kleine ronde vrucht, iets breder dan hoog. Bronsgeel met rode vlekken en stippen. (Kruising van *Prunus cerasifera* x *Prunus salicina*). De steel staat in een kleine holte. Okergeel vruchtvlees, met een uitstekende smaak: fris honingzoet. Ook als onderstam voor Reine Claudes gebruikt. Sterke groeier, die een middelgrote productieve boom vormt. Rijp eind juli tot in augustus.

Bohn's Mirabelle syn Bohns Gestreifte Mirabelle

Oostenrijke variëteit uit de 19e eeuw gewonnen door Heinrich von Bohn. Hoog gevormde, kleine tot middelgrote ronde vrucht met dikke schil. Houdt het midden tussen een mirabel en een reine claudes. De naad is niet meer dan een lijn. Groengeel tot goudgeel met rondom rode stippen en streepjes. Iets afgeplat bij de steel. Fijn geel vruchtvlees, sappig, smeltend en aromatisch vruchtvlees. De steen laat los. Kleine, rijk dragende, boom met rechte takken, die een vaasvormige kroon vormen. Tweede helft september – begin oktober. Dessert.

Dubbele Groene Mirabel syn. Bedelaarspruim, Damas Vert Hatyf, Groene Wijnpruim, Mallool, Meloot

Kleine ronde pruim met vage naad. De steel zit bovenop de vrucht. Grasgroen, bij rijpheid geelgroen en wit bedauwd. Zeer dunne, maar taaie schil, die zich gemakkelijk laat verwijderen. Helder groen tot groengeel vruchtvlees, wat vast, sappig en aangenaam zoetzuur. De steen laat goed los. Zeer rijk dragende kleine boom. Vanaf eind augustus worden de vruchten enkele weken na elkaar rijp. Eén week houdbaar. Opm. Ook Knoop noemt een Dubbele Groene Mirabel, ook wel Groene Damas-Pruim, niet duidelijk is of hiermee dezelfde bedoeld wordt.

Enkele Groene Mirabel syn. Paardeprium, Rospruim, Petit Damas Vert

Zeer kleine ronde pruim met vage naad. Steel zit niet in een holte, Grasgroen, bij rijpheid geelgroen en wit bedauwd. Zeer dunne, maar fraaie schil, die zich gemakkelijk laat verwijderen. Helder groen tot groengeel vruchtvlees, wat vast, sappig en aangenaam zoetzuur. De steen laat goed los. Zeer rijk dragende kleine boom. Vanaf eind augustus worden de vruchten enkele weken na elkaar rijp. Eén week houdbaar.

Herrnhauser Mirabelle syn *Ferrenhauser Doppelter Mirabelle*

Oude Duitse soort, waarschijnlijk afkomstig uit de tuinen van Herrenhausen te Hannover. Vrij kleine tot bijna middelgrote ronde tot hoogronde vrucht, iets groter dan de Mirabelle de Nancy. Goudgeel met rood bruin gemarmerd en kastanjebruine tot rood-paarse vlekjes. De steen laat goed los. De schil laat zich gemakkelijk verwijderen. Aanvankelijk groen vruchtvlees, bij rijping fraai oranjegeel tot goudgeel en amberkleurig, knappend zoet. Wordt zoeter bij bewaring. Goede groeier. Tweede helft september. Rijpt iets na de Mirabelle de Nancy

Late Mirabel syn. *Bricette, Petit Bricette, Late Gele Mirabel, Mirabelle Tardive, Tardive, Mirabelle d'Octobre*

Zeer oude Franse soort. Groengeel met wat rode stippen en zacht paarsroze bloes aan de zonzijde. De nogal korte dunne steel staat in een kleine holte. Geel, stevig vruchtvlees, zeer sappig, zoet maar bij ons vaak nogal zuur. De steen blijft deels vast zitten. Kleine steile en zeer gezonde boom, die matig draagt. Zelf bestuivend. Vraagt een warm najaar om op smaak te komen anders matige kwaliteit. Eerste helft oktober. Vooral geschikt voor verwerking.

Mirabelle de Flotow syn *Frühe Mirabelle, Frühe Gelbe Mirabelle*

Zaailing van de Violette Perdrigon en door Liegel vernoemd naar von Flotow uit Dresden, een van de medewerkers van zijn Illustrierter Handbuch. Groter dan de meeste andere mirabellen. Kleine tot middelgrote hoogronde tot ovale vrucht, van anderen iets afgeplat. Aan de kant van de diepe naad iets platter. De middellange harige steel staat in een brede diepe holte. Stevige schil, egaal kanariegeel tot goudgeel met fijne groene puntjes en soms een zachte roze-paarse bloes en dun wit berijpt. De steen zit bovenaan iets vast. Geel, zacht, fijn en teer vruchtvlees, zeer zoet met een abrikoosaroma, wat droog bij rijpheid. Zelfbestuiver. Matig sterk groeiende gezonde rustieke boom, die rijk draagt en met elke grond genoeg neemt. Door plukken is nodig. Rijpe vruchten laten los van de steel. Eind juli, eerste helft augustus. Dessert, minder geschikt voor de keuken. De soort heeft geen bestuiver nodig.

Mirabelle de Metz syn. *Aprikosenartige Mirabelle, Gele Mirabel, Kleine Gele Mirabel, Mirabelle Abricotée, Jaune, Mirabelle Petite, Mirabelle Precoce, Oranjepruim, Prune d'Orange, Vroege Gele Mirabel, Vroege Mirabel*

Zeer oude soort, waarschijnlijk een toevalszaailing uit de omgeving van Metz (F). Wat kleiner dan de Mirabelle de Nancy. Kleine rondo-vale vrucht, eerst egaal groen, later via goudgeel tot oranje geel met licht rode bloes en licht rode stipjes of vlekjes aan de zonzijde, licht blauw berijpt, met duidelijke naad. Dunne korte steel in een kleine holte. De effen, dunne, schil zit vast. De steen laat los. Het gele vruchtvlees is wat donkerder dan de schil, het is zacht en wat droog, zoet met wat rinse smaak, aromatisch met soms een wat flauwe smaak. Kleine tot middelgrote dicht vertakte boom met veel fijn hout en korte vruchtloten, die op een goede bodem vroeg, rijk en regelmatig draagt. Zeer vruchtbaar, soms zijn er meer vruchten dan bladeren te zien. Stelt weinig eisen aan de bodem, maar vraagt een warme standplaats. Beurtjaargevoelig. Half tot eind augustus. Dessert, maar vooral keukenvrucht. Kan goed gedroogd worden. De soort is zelfsteriel, een bestuiver is dus nodig.

Mirabelle de Nancy syn. *Damas Jaune, Dubbele Mirabel, Double Drap d'Or, Dubbele Mirabel, Goldpflaume, Gros Damas Blanc Grote Mirabel, Mirabelle Perlée, Perdrigon Hatif, Yellow Perdrigon*

De bekendste mirabel. Zeer oude soort, al in de 15e eeuw in Frankrijk vermeld. Kleine rondo-vale vrucht, meer breed dan hoog, wat scheef en iets toegespitst van anderen. Duidelijke holle naad. Kleine dunne steel staat in een holte en laat los bij het rijpen. Dunne en tamelijk harde, donzige schil, citroengeel tot oranjegeel, roodgestippeld en gebloesd aan de zonkant. De steel. Middelvast en matig sappig gelig vruchtvlees, fijn, zacht gesuikerd, met speciaal aangenaam aroma. Oogsten als de pruimen nog stevig zijn, anders worden ze snel melig. De steen laat goed los. Matige groeiende tamelijk kleine boom of grote heester, die een dichte bolvormige kroon vormt met veel vruchten en klein hout, zodat dunnen en snoeien regelmatig nodig is. Zeer gezond: schurftresistent en heeft niet veel last van ziekten behalve rode spin. Nachtvorstgevoelig, maar herstelt zich en draagt niettemin goed. Zelfbestuivend. Late vruchtbaar, draagt daarna goed en regelmatig. Beurtjaargevoelig. Zelfbestuiver. Tweede helft augustus. Dessertpruim en keuken.

Mirabelle de Septembre syn. *Mirabelle Parfumée de Septembre*

Oude Franse soort, waarvan de herkomst onbekend is. Tamelijk grote ronde gele vrucht, die de grootte van een Reine Claude benadert. Zeer sappig en zeer zoet. Zelf bestuivend. Eind september.

Miraclaude

Moderne Franse soort, kruising van Reine Claude Verte en Mirabel de Nancy door kwekershuis Delbard. Ronde vrucht, geel met roze. Zeer zoet. Zo groot als een Reine Claude, smaakt als een mirabelle, maar met minder aroma. Draagt al vroeg en daarna regelmatig. Eind juli.

Miragrande

Moderne mirabel, kruising van Herrenhauser Mirabelle x Gele Kwets, gewonnen in Geisenheim. Grote ronde vrucht, goudgeel met een vaag roze bloesem en rode puntjes aan de zonzijde.. Goudgeel, stevig en sappig vruchtvlees met lekkere aromatische smaak. Losse steen. Zelfbestuivend. Sterk groeiende boom, die vroeg en rijk draagt. Soms al het tweede jaar. Draagt na 3 tot 4 jaar volop. Weinig last van monilia. De vruchten hangen windvast en barsten niet bij langdurige regenval. Lange plukperiode, doorplukken is vereist. September. Dessert en keuken.

Pillnitzer Mirabelle

Oude Duitse Mirabelle. Streekvariëteit uit de buurt van Dresden. Geel. Goede en regelmatige drager. Zeer gezond. Half augustus, een week eerder dan de Mirabelle de Nancy. .

Precoce de Bergthold syn Mirabelle de Bergthold

Kleine hoogronde vrucht met ondiepe naad en een puntje van onderen. Bleek geel met groen vlekjes en dun wit dauw. Korte stevige steel in een kleine holte. Geel sappig vruchtvlees. De steen laat niet helemaal los. Middelsterke, rijk dragende groeier. Begin augustus. Dessert.

Prune de Prince

Oude soort uit Gaume (Wallonië) en aangrenzende streken in Luxemburg en Frankrijk. Kleine pruim, rond, donkerblauw, type mirabel. Geel, droog, stevig vruchtvlees, zeer zoet. De steen zit los. Zwakke tot matige groeier, met open kroon. Zeer vruchtbaar met een middelmatige productie. Vruchtjes blijven lang aan de boom hangen. Zeer gezonde soort. Middelgrote boom met ronde dichte kroon met veel fijn hout. Weinig gevoelig voor monilia en barsten. Zelfbestuivend. Tweede helft september, rijping gespreid over twee weken. Dessert en keuken. Ook geschikt om te drogen.

Reine des Mirabelles

In 1883 door firma Baron Veilhard te Orleans in de handel gebracht. De soort is ontdekt in een boomgaard waarin slechts de Mirabelle de Metz en de Grote Groene Reine Claude groeiden. De vruchten hadden kleur en smaak van de Mirabelle de Metz, maar de grootte van de Reine Claude en het ras is waarschijnlijk een kruising tussen deze beide. Groei en vruchtbaarheid zijn die van de Mirabelle de Metz, evenals smaak kleur en uiterlijk van de vrucht. Zo zijn er ook aan de zonzijde rode stipjes op de vrucht. De boom groeit sterk en draagt goed. De rijptijd is eind augustus – begin september. Dessert en keuken.

Rode Mirabel

Zeer oude Duitse pruim. Kleine ellipsvormige vrucht met diepe brede naad. Iets spits bij de steel en aan de einden iets afgeplat. Dunne taaie schil, die eerst groenig met paarse vlekjes is heeft, bij rijping helder bruinrood tot paars-rood aan de zonzijde en lichter aan de schaduwzijde, bedekt met een dik grijsblauw dauw. Gelig fijn, sappig, zoet vruchtvlees met rins en aromatisch. Sterke groeier die snel en overvloedig draagt. Eind augustus – begin september.

Witte Mirabel

Zee roode pruim. Kleine rondo-vale vrucht, meer lang dan breed. Duidelijke holle naad. Kleine dunne steel staat in een holte. Witgeel en roodgestippeld en aan de zonzijde. Effen en dunne schil, tamelijk hard. De steel laat los bij het ripen. Zacht, matig sappig gelig vruchtvlees, fijn, zacht gesuikerd, iets bitter met speciaal aangenaam aroma. Wordt snel melig. De steen laat los. Niet veel last van ziekten behalve rode spin. Matige groeiende tamelijk kleine boom. Draagt zeer rijk. Zelfbestuiver. Tweede helft augustus. Dessertvrucht, keukengebruik en inmaak.

Op mirabellen lijkende andere pruimen

Er zijn meer op mirabellen lijkende kleine gele pruimen, bv. Boerengeeltje, Gele Zibarte en Perdrigon Blanc. Deze missen de zoete smaak en het bijzondere aroma van de mirabel. Of ze zijn niet rond of rond-ovaal, maar langwerpig (bv. Katalonische Spilling of Sperling) of meer hartvormig zoals het Geel Kroosje. Wel kan de Wichters gemakkelijk met de mirabel verward worden. Daarom wordt deze hieronder apart beschreven.

Wichters

Er bestaat geen Nederlandse naam voor 'Wichters'. Ze zijn kenmerkend voor de Friese Wouden en komen ook op aangrenzende zandgronden voor zoals het Groningse Zuidelijk Westerkwartier en Noord-Drenthe. Het zijn kleine, ronde gele pruimen. Ze krijgen bruine vlekjes en rode puntjes als de vruchten plukrijp zijn. Volrijp zijn ze sappig en zoet met een musaattachtig aroma. Ze hebben een losse steen (=pit). Overrijp neigen ze naar zuur worden. Ze hebben een gedrongen groei met dichte kroon en bloeien laat, waardoor ze weinig nachtvorstgevoelig zijn. De boom kan op den duur vrij fors worden. Kleigrond is minder geschikt. Ze worden vermenigvuldigd door wortelstek. Eind augustus.

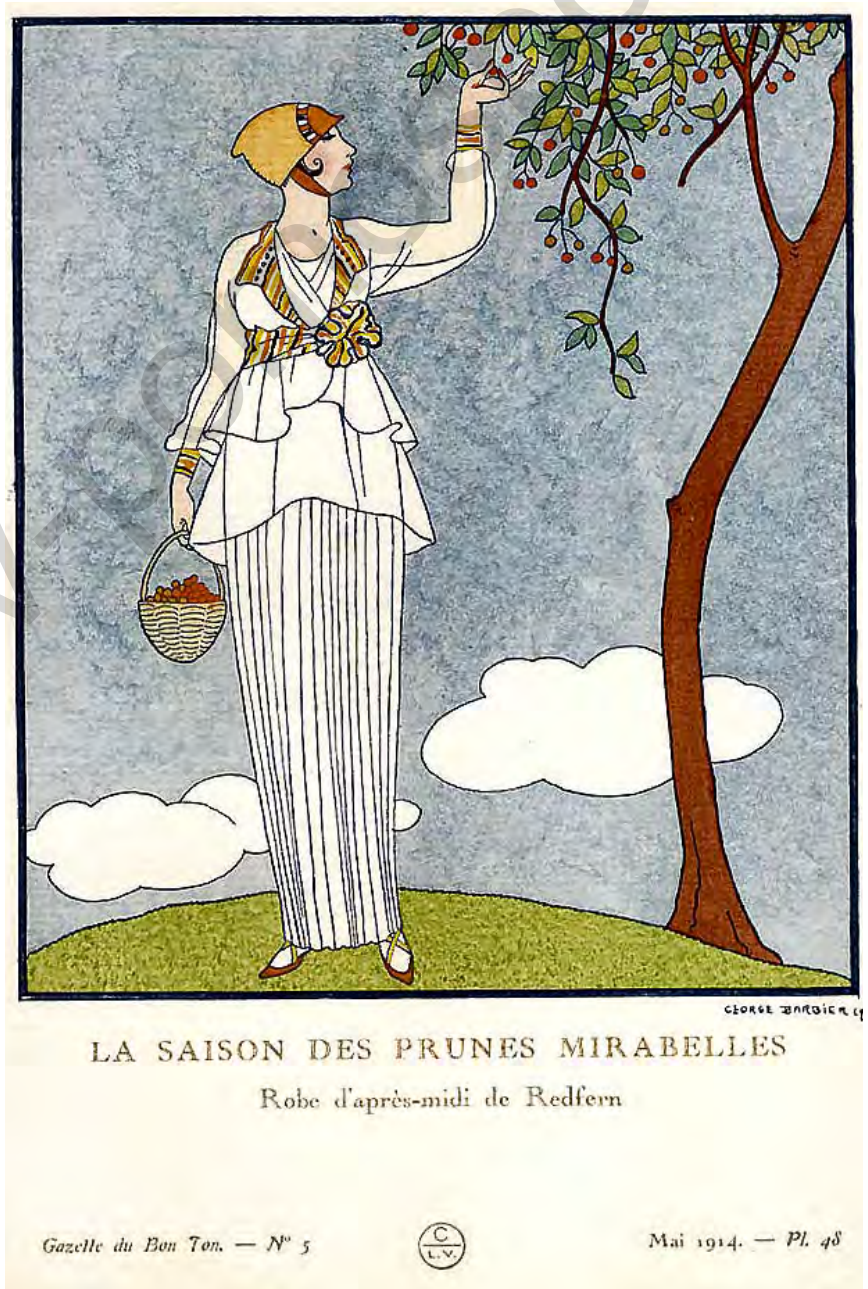

Vergelijking van grootte

Miragrande

Hongerpruimen, foto's Jan Prenger Anderen, zie blz 35

Zeer zeldzame boomgaardzwam gevonden

In de boomgaard van Jan Woltema in Niebert (Gr) ontdekte de paddenstoelkundige Ab Neutel half mei twee voorjaarssatijnzwammen, nl. de appelsatijnzwam of Harde Voorjaarssatijnzwam en de Sleedoornenatijnzwam. De eerste appelsatijnzwam (*Entoloma Clypeatum*) is vrij algemeen. De tweede, de Sleedoornenatijnzwam, de *Entoloma sepium*, is uiterst zeldzaam en staat op de rode lijst van bedreigde paddestoelen en staat. Deze zwam is "gestegen" van Kwetsbaar (RL,1996) naar Bedreigd (RL, 2008). In Drenthe is slechts 1 waarneming bekend, in Groningen tot nu toe nog niet eerder waargenomen.

Sleedoornenatijnzwam